

Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola

PhD értekezés tézisei

Kalinyingrád oblaszty mint exklávé helyzete - a turizmus mint kitörési lehetőség

Aranyossyné Szegedi Andrea

Pécs, 2013

A doktori program címe:

Földtudományok Doktori Program

Vezetője:

Dr. DÖVÉNYI ZOLTÁN, DSc

egyetemi tanár, a földrajztudomány doktora,

PTE TTK Földrajzi Intézet, Társadalomföldrajzi és
Urbanisztikai Tanszék

A doktori témacsoport címe:

Társadalomföldrajz

Vezetője:

Dr. TRÓCSÁNYI ANDRÁS

egyetemi docens,

PTE TTK Földrajzi Intézet, Társadalomföldrajzi és
Urbanisztikai Tanszék

Tanszék

A disszertáció tudományága:

Társadalomföldrajz

Témavezető:

Dr. MAJDÁNNÉ Dr. MOHOS MÁRIA

egyetemi docens,

PTE TTK Földrajzi Intézet, Társadalomföldrajzi és
Urbanisztikai Tanszék

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

Kalinyingrád Oroszország legkisebb és legnyugatibb fekvésű közigazgatási egysége (oblaszty), mely jelenleg délről Lengyelországgal, északon és keleten Litvániával határos, nyugaton pedig a Balti-tenger mossa partjait. Kalinyingrád oblaszty székhelye Kalinyingrád város – a valamikori Königsberg - 1991-ig zárt város volt, melyről szinte maguk a Szovjetunió lakói is alig tudtak valamit. Kétséges helyzeténél fogva az anyaország sem fordított figyelmet a terület fejlesztésére. Egyetlen értékének a baltiíjszki kikötőt tartotta a hatalom. A Szovjetunió szétesését és a környező országok EU, NATO és schengeni csatlakozását követően egy teljesen új helyzet alakult ki, amely jó esetben a fejlődés záloga lehet a térség számára.

Kalinyingrád - geopolitikai értelemben véve - Oroszország egyik legizgalmasabb régiója. A Szovjetunió felbomlását követően a terület helyzete gyökeresen megváltozott. Kalinyingrád egy sajátos sziget lett, amit elválaszt az anyaországtól Belorusszia és Litvánia. Az anyaország viszonylatában tehát Kalinyingrád exklávé lett a Baltikumon, míg a két határos ország – Litvánia és Lengyelország – szempontjából pedig enklávé.

1. ábra: Kalinyingrád oblaszty
Forrás: ОРЛЕХЕК В. В. (2008) alapján a szerző szerkesztése

Míg a II. világháború után megszerzett új területek támogatására komoly összegeket fordított a szovjet állam, addig ebből Kalinyingrád semmilyen formában nem részesült. Mintha a hatalom mindig is azt érezte volna, hogy a terület birtokjoga csak átmeneti. Egyedül a hadiipar volt az, amelyet kezdettől fogva kiemelten kezelt a Szovjetunió. A németeknek egykoron olyan fontos birodalmi hadikikötő, Pillau 1946-tól már Baltijiszka névvel – a hozzá tartozó légierővel, a kiképzési, partvédelmi, logisztikai egységekkel együtt – lett a szovjet balti flotta központi stratégiai támaszpontrendszer, háttérbe szorítva a leningrádi és még kevésbé jelentős rigai, klaipedai, tallinni bázisokat. A népesség növekedése a nyolcvanas évek közepéig nagymértékben a katonai-ipari komplexum fejlesztésével magyarázható. Ugyanakkor ez együtt járt egészen 1991-ig a határok hermetikus lezárásával is (TURÁNYI J. 2002).

Ám a helyzet az utóbbi években mintha változna. A térségre mind Oroszország, mind az Európai Unió kiemelt figyelmet fordít. Geopolitikai helyzeténél fogva Kalinyingrád az EU – orosz kapcsolatok lakmuszpapírjává vált. Kalinyingrádot pár éve NATO-, valamint EU-tagállamok veszik körül. A furcsa állapotnak – más-más okok miatt – sem Moszkva, sem Brüsszel nem örül, de a helyzetet kezelniük kell. Orosz-EU, illetve orosz-NATO szakbizottságok tucatjaiban 21 éve téma az orosz exklávé és mintegy egymillió lakosának a sorsa. Derülátóbb elemzők szerint a régióknak nem csak múltja, jövője is van. Vlagyimir Putyin elnök döntése nyomán 2006-ban Különleges Gazdasági Övezetté nyilvánították, ami kiemelt befektetési célponttá tette. Egyesek máris a hong-kongi vagy a szingapúri példáról vizionálnak (TÓTH T. 2008).

Doktori (PhD) értekezésem témája Kalinyingrád oblaszty mint exklávé helyzete, az oblaszty különleges geopolitikai helyzetéből adódó, a fejlődést akadályozó és elősegítő tényezők vizsgálata. A fő hangsúlyt értekezésemben annak vizsgálatára helyeztem, hogy az oblaszty milyen turisztikai adottságokkal, lehetőségekkel rendelkezik, ezek mennyiben segíthetik az oblaszty fejlődését, hogyan használhatja ki különleges geopolitikai helyzetét a turizmusban, illetve milyen korlátokat jelent az a tény, hogy az orosz exklávé NATO és EU tagországok közé ékelődik be.

Értekezésemben kiemelten foglalkozom az 1991 utáni, azaz a Szovjetunió szétesését követő időszakokkal, mivel az oblaszty ekkor lett exklávé, mely meghatározza jelenlegi helyzetét és lehetséges fejlődési irányait. Korlátozottan ugyan az 1946 – 1991 közötti időszakban is beszélhetünk turizmusról az oblaszty területén, de a szovjet korszakban a terület leginkább katonapolitikai szerepet játszott, ennek kapcsán zárt területté nyilvánították, az oblaszty területére belépni vagy azt elhagyni csak engedély birtokában volt lehetőség. Mind a belföldi, mind a nemzetközi turizmus valódi fejlődése a Szovjetunió szétesését követően kezdődött el.

Témaválasztásomat több tényező motiválta. Diplomámat a Kossuth Lajos Tudományegyetem orosz irodalom és nyelvészet – magyar irodalom és nyelvészet szakán szereztem. Az orosz kultúra és történelem mindig is közel állt hozzám. Nyolc éven keresztül - 2004 – 2011 között – a Magyar Turizmus Zrt képviselőjét vezetem Moszkvában. Ennek köszönhetően volt alkalmam alaposan tanulmányozni és megismerni az oroszországi turizmus rendszerét, a kínálat és a kereslet jellemzőit, a magyarországitól esetlegesen eltérő tendenciákat, sajátosságokat. Több alkalommal jártam Kalinyingrád oblasztyban, felkerestem a legfontosabb turisztikai vonzerőket, számos szakmai rendezvényen is részt vettem, ahol alkalmam nyílt arra, hogy a turisztikai szakma képviselőivel eszmecsere-t folytassak.

Kalinyingrád oblaszty különleges geopolitikai helyzetének vizsgálata mind elméleti, mind gyakorlati szempontból rendkívül izgalmas. Mind a mai napig nem született olyan orosz-EU megállapodás, mely megnyugtatóan rendezné az oblaszty helyzetét. Az exklávé problematikája rendkívül komplex, az érintett felek érdekei számos kérdésben ütköznek, ez alatt nem csak Oroszországot és az Európai Uniót értem, hanem az oblaszty vezetőségét és a Moszkvát is. Számos aspektusból vizsgálható az exklávé helyzete, elméleti jelentőségét az adja, hogy Kalinyingrád oblaszty helyzete kapcsán felmerülő problémák nem különíthetők el az orosz-EU és az orosz- NATO kapcsolatokról, Oroszország külpolitikájának irányvonalától, az Európai Unión belül végbemenő változásokról, az EU bővítési folyamatától, az adott térségben végbemenő regionalizációs folyamatokról. Ilyen módon az exklávé helyzete kapcsán felmerülő kérdések nem lokális jellegűek, hanem a nemzetközi kapcsolatok és politikai folyamatok elkülöníthetetlen részeként kell őket értelmezni és kezelni.

Célkitűzések

1. Tekintettel arra, hogy Kalinyingrád oblasztyról viszonylag szűk körű a magyar nyelven rendelkezésre álló információ, az értekezésemben arra törekszem, hogy egy átfogó képet adjak az oblasztyról, bemutassam történeti és geográfiai jellemzőit, az exklávé területén jelenleg zajló gazdasági, társadalmi folyamatokat.
2. Elemezni azokat a problémákat, melyekkel a Szovjetunió szétesése, illetve Lengyelország és Litvánia EU és NATO csatlakozása kapcsán kell megküzdenie Kalinyingrád oblasztynak.
3. Bemutatni Kalinyingrád oblaszty turisztikai kínálatát, annak helyét és szerepét a Balti régióban, Oroszország észak-keleti turisztikai régiójában.
4. Ismertetni azokat a tényezőket, melyek az exklávé helyzetből adódóan segítik vagy akadályozzák a turizmus fejlődését Kalinyingrád oblasztyban.
5. Elemezni a kiemelt turisztikai beruházások helyzetét, a megvalósítás kapcsán tapasztalt kudarcok okait. Ennek kapcsán megvizsgálom, hogy mely turisztikai termékek fejlesztése indokolt az oblasztyban, milyen határokon átnyúló tematikus utak kialakítására van lehetőség.

Az értekezésemben arra törekszem, hogy komplex módon mutassam be az exklávé helyzetből adódó problémákat. A disszertációmban számos tudományos munkát dolgozok fel, ezzel átfogó képet kívánok adni a témáról. Kalinyingrád oblaszty turizmusáról magyar nyelven ez az első elemzés, amely az orosz turisztikai piac sajátosságaira is kitér. Az értekezésemben bizonyítani kívánom, hogy a turizmus stratégiai ágazat Kalinyingrád oblasztyban, de azt is, hogy a jelenleg kiemelt projektként kezelt beruházások hibás és nem az oblaszty adottságainak és a piac, illetve a piaci szereplők elvárásainak megfelelő elképzeléseken alapulnak.

Oroszország egyre komolyabb szerepet játszik Magyarországi beutazó turizmusában, Értekezésem megírásakor arra is törekszem, hogy alkalmas legyen arra, hogy a turizmusirányításban és a turisztikai szektorban dolgozó szakemberek, vagy a felsőoktatási

intézmények hallgatói hozzájussanak olyan információkhoz, amelyek munkájuk sikerét előmozdíthatják. Elsősorban a piaci sajátosságokra, ennek történelmi gyökereire, a statisztikai adatszolgáltatás sajátosságaira kívánom felhívni a figyelmet.

1. KUTATÁSI MÓDSZEREK

Tartalmi és statisztikai elemzés

Kutatásokat folytattam a kalinyingrádi Állami Levéltárban, a kalinyingrádi Területi Tudományos Könyvtárban, a moszkvai Állami Lenin Könyvtárban. Érdekes tapasztalat, hogy Kalinyingrádban a rendelkezésre álló források szabadon hozzáférhetőek, sőt a helyi kutatók, könyvtári munkatársak rendkívül segítőkészek voltak az anyaggyűjtésben. Ezzel szemben meglehetősen rossz tapasztalataim voltak a moszkvai Állami Lenin Könyvtárban. Bár ez utóbbi elvileg minden kiadott könyvből rendelkezik köteles példánnyal, így látszólag egy nagyon koncentrált és kényelmes forrása a témával kapcsolatos irodalomnak, a tapasztalataim ennek ellentmondtak. Vagy nem is szerepelt az általam keresett mű a katalógusban, vagy ha meg is találtam, nagyon gyakran nem jutottam hozzá, mivel zárolt kiadványnak minősítették.

Az egyik legnagyobb kihívás volt a rendelkezésre álló információk értelmezése, illetve a helyzetértékelés olyan esetekben, ahol semmilyen statisztikai forrás nem állt a rendelkezésemre. A turizmussal kapcsolatos oroszországi statisztikák értékelése nagyon komoly piacismeretet feltételez. A belföldi turizmus esetében a Kulturális Minisztérium keretében működő Turizmus Ügynökség által készített Turizmusfejlesztési Koncepció is kiemeli, hogy az Orosz Statisztikai Hivatal nem folytat rendszeres adatgyűjtést ezzel kapcsolatban. Ugyanígy nem állnak rendelkezésre adatok a turisztikai költéssel és a turizmusnak az orosz gazdaságban betöltött szerepével kapcsolatosan. Ezekkel kapcsolatos adatok csak abban az esetben állnak a rendelkezésünkre, ha a vizsgált területen- település, régió – található adminisztrációs szervezet célirányosan, saját hatáskörben bekéri az adatokat. A rendelkezésre álló adatok összehasonlítását megnehezíti, hogy az adatgyűjtés nem azonos módszerrel folyik.

A kiutazó turizmussal kapcsolatos statisztikai adatok esetében is meg kell említeni, hogy Oroszországban kötelező adatszolgáltatás csak a repülőtereken van. Így az Orosz Statisztikai Hivatal által publikált adatok nem, vagy csak részlegesen tartalmazzák az egyéb közlekedési eszközzel külföldre utazó turisták számát. Ez a magyarázata annak, hogy a nemzeti statisztikák adatai a beutazó orosz turisták számában többnyire szignifikáns eltérést mutatnak az orosz statisztikai adatoktól a kiutazó turizmus vonatkozásában.

Oroszországban nincs kötelező statisztikai adatszolgáltatás a kereskedelmi szálláshelyeken, a helyi hatóságokon múlik, hogy gyűjtik és rendszerezik-e a turistaforgalommal kapcsolatos adatokat. Esetleges objektív kiindulópont lehet a turisták számának megítélésére a turisták számára a mai napig kötelező regisztráció a helyi hatóságoknál, amit a turista elvégezhet a szálláshelyén – ha az rendelkezik erre jogosultsággal, a kijelölt postahivatalokban vagy a Bevándorlási Hivatalban.

A munkám során sok esetben csak úgy tudtam értelmezni a rendelkezésre álló adatokat, ha személyesen megkerestem valamilyen szakmai szervezetet (régiós szintű turizmusirányítás, Utazási Irodák Szövetsége). Több esetben is felhasználtam az értekezésemben azokat az adatokat, illetve az adatokkal kapcsolatos háttérinformációkat, amelyeket ezektől a szervezetektől kaptam. Ezek az információk részben nem kerültek hivatalosan publikálásra, részben nem feltétlenül estek egybe a hivatalos adatokkal, ám éppen ezek tükrözik a valódi piaci folyamatokat.

A rendelkezésemre álló adatokat ábrákon, táblázatokban és diagramokon szemléltetem.

Terepkutatás

Kutatásaim során számos turisztikai konferencián vettem részt Oroszországban, és ezen belül is Kalinyingrád oblasztyban. Ezeken az eseményeken alkalmam nyílt személyes eszmecsere a téma szakértőivel. Oroszországban az állami turizmusirányítás még mindig meglehetősen Janus-arcú. Egyrészt többször szembesültem azzal, hogy a szovjet múlt még mindig kísért, a termékfejlesztésben és a desztinációs menedzsmentben nem a piac keresleti és kínálati viszonyai az irányadók, hanem az, hogy a turizmust hogyan lehet a propaganda eszközeként felhasználni. Sok esetben a régiós állami vezetők magánérdekei és a központi

hatalomnak való maximális megfelelési vágy áll emögött. Tipikus példája ennek az értekezésemben is bemutatott szerencsejáték-zónák kialakítása Oroszország, azon belül is Kalinyingrád oblaszty területén. Másrészt számos olyan törekvés van mind az állami irányításban, mind a magánszektorban, ami a piac legújabb kihívásaira ad választ. Sok ellentmondásra éppen ezek a beszélgetések hívták fel a figyelmet, illetve az általam tapasztalt anomáliákra ezek adtak magyarázatot. Ezen beszélgetések során a legértékesebb információkra a Kur-földnyelven tervezett turisztikai rekreációs zóna kialakítása kapcsán tettem szert. A hivatalos propaganda és a beszélgetések során elhangzott vélemények sok esetben szöges ellentétben álltak, de komplex képet éppen így lehetett kialakítani.

Több alkalommal jártam Kalinyingrád oblasztyban, a legfontosabb turisztikai vonzerőket személyesen is felkerestem (Kalinyingrád, Kur-földnyelv, Baltyijszk, tengerparti üdülıhelyek). A határátkelés nehézségeiről is személyes tapasztalataim alapján számoltam be, hiszen Kalinyingrádból autóbusszal utaztam Gdanskba. A látogatásaim során készített fotókat a disszertációmban is felhasználtam.

Kérdőíves vizsgálat

Az oblaszty turisztikai kínálatával kapcsolatosan kérdőíves felmérést végeztem a Kalinyingrádban 2011-ben megrendezett Turisztikai Szakmai Konferencia résztvevői körében. A konferencián jelen voltak az oblaszty állami turisztikai szervezeteinek képviselői, illetve a turizmusban érintett vállalkozások vezetői. Ez kiváló alkalmat adott arra, hogy a kérdésben a legilletékesebbeket személyesen tudjam megkérni a kérdőív kitöltésére.

2. IRODALMI ÖSSZEFOGLALÁS

Kalinyingrád oblaszty sokáig a tudományos kutatók számára mintha nem létezett volna. Ez mind a német, a litván, a lengyel az orosz fél esetében elmondható, melynek nyilvánvaló politikai és ideológiai okai voltak. Az oblaszty történetének szisztematikus vizsgálata csak 1978-ban kezdődött el, ám az igazi áttörés 1991-ben történt, amikor az orosz archívumok megnyíltak a kutatók előtt. ECKHARD MATTHES német kutató Kalinyingrád oblaszty kérdéskörének vizsgálatát négy időszakra bontja.

I. 1945 – 1965

Ennek a két évtizednek meghatározó eseménye volt az a tény, hogy 1946. szeptember 5-én az oblaszty tiltott határsáv-területté lett nyilvánítva, ezzel gyakorlatilag hermetikusan elszigetelődött a külvilágtól, így bármiféle tudományos kutatás vagy publikáció megjelentetése szinte lehetlenné vált.

Az egyetlen téma, amely 1949-től megjelenik a német sajtóban - *Wir Ostpreußen, Ostpreußenblatt* – az oblasztyból deportált németek visszaemlékezései. Ezek a mai napig igen értékes források az oblaszty történetének feldolgozásához.

Bár voltak olyan tudományos társaságok, például a Marburgban 1950. április 29-én megalakult Herder Tudományos Társaság vagy a Herder-Institute, melyek foglalkoztak Kelet-Poroszország történetével, a németek keleti szomszédaival, de Kalinyingrád oblaszty kérdéskörét egyik tudományos társaság vagy intézet sem érintette. Ebben az időszakban az oblaszty helyzetével kapcsolatos információkhoz egyre nehezebb volt hozzáférni. Az oblaszty területére való utazás vagy bármilyen kapcsolatfelvétel az ottani kutatókkal, tudósokkal elképzelhetetlen volt. Működtek viszont olyan német hírszolgálatok, melyek közöltek híreket az egykori Kelet-Poroszország területén zajló eseményekről. Kizárólag ezekből a hírekből lehetett valamiféle képet alkotni arról, mi is történik Kalinyingrád oblasztyban. Ezek alapján állította össze 1955-ben RUDOLF NAUMANN „Kelet-Poroszország lengyel és német fennhatóság alatt” című kiadványát. A helyzetet nagyon jól jellemzi, hogy a lengyel részről a kiadványban 92 oldalnyi anyag szerepel, az orosz rész még 10 oldal szövegre sem volt elegendő. Németországban Kalinyingrád oblasztyhoz való viszonyában mérföldkövet jelentett FRITZ GAUSE könyve „Königsberg város története” címmel, melynek zárószavában azt írja, hogy Kelet-Poroszország története mindörökké lezártnak tekinthető. Mindezt arra a rendkívül szűk körű információadatra alapozta, mely valamilyen módon mégis csak eljutott Kalinyingrádból Nyugat-Európába.

II. 1965 – 1978

A 60-as évek közepétől fokozatosan nő a Szovjetunióból Kalinyingrád oblaszty kapcsán kikerülő hírek mennyisége, például elérhetővé válik az oblaszty adminisztratív felosztását ábrázoló első szovjet térkép. A hidegháború idején a nyugat-európai egyetemeken működő Kelet-Európa történelmével és szlavisztikával foglalkozó tanszékek igyekeztek az ebben a régióban zajló eseményeket is figyelemmel kísérni. Ám Kalinyingrád oblaszty témája itt sem kerül be a kutatási témakörök közé. Ez részben magyarázható azzal, hogy még így is alig állt a rendelkezésükre megbízható információ, illetve nem volt lehetőség az ott működő tudományos intézetekkel való kapcsolattartásra, másrészt - ez nyilván összefügg az előző okkal – maguk a kutatók is kerültek azokat a témákat, ahol vakvágányra futhattak a vizsgálódásaik során, mert nem volt világos az adott régióban a II. világháborút követően kialakult politikai helyzet.

Kalinyingrád oblaszty kérdéskörével kiemelten ebben az időszakban csak az onnan deportáltak szervezetei foglalkoztak, de ők is információk hiányában csak a régió múltjára tudtak koncentrálni.

III. 1978 – 1991

Áttörést az oblaszty kutatásában PETER WORSTER munkái hoztak, elsőként az „Észak-kelet-Poroszország 1945 után” 1978-ban megjelent publikáció-gyűjteménye. Olyan kérdésekkel foglalkozott, mint az oblaszty irányítása, lakosságának összetétele, gazdasága, politikai és kulturális élete. Megjelentette az oblasztyban található lakott települések német és orosz elnevezéseit. Worster elsőként törekedett arra, hogy az oblaszty helyzetét komplex módon vizsgálja.

Kutatásaiban összefüggéseiben vizsgálta a háború előtti és az azt követő helyzetet. Elsőként adott objektív értékelést a Szovjetunióból ebben a témakörben külföldre került forrásanyagokkal kapcsolatosan. A szovjet levéltárak anyagaihoz Worster sem férhetett hozzá, így ő maga sem támaszkodhatott saját kutatási anyagokra, ám a rendelkezésére álló információkat rendkívül kritikusan szemlélte, igyekezett a lehető legobjektívabb módon, mindenféle ideológiától mentesen vizsgálni a rendelkezésére álló anyagokat. Számos olyan

következtetésre jutott, melyek a mai napig helyállóak, munkáit Lengyelországban is igen nagyra értékelték, ahol szintén aktívan kezdték vizsgálni Kelet-Poroszország kérdését. Érdekes módon munkái éppen a Németországban váltották ki a legkisebb érdeklődést.

IV. 1991 után

A határok megnyitása lehetővé tette az oblaszty területére való belépést is, ezzel ugrásszerűen megnőtt az oblasztyról szóló publikációk száma. A Kölni Állami Egyetem 1993-ban adott ki számos publikációt Kalinyingrád témájában (HOFF M., TIMMERMANN H., BINGEN D.). Ezek a publikációk az oblaszty politikai és gazdasági fejlődésével foglalkoztak. A tudományos közlemények mellett ebben az időszakban Németországban számos önéletrajzi mű is megjelent azoktól, akiknek a sorsa korábban összefonódott Kelet-Poroszországgal. A szépirodalmi művek sorában a legnagyobb áttörést GÜNTER GRASS regénye, a 2002-ben megjelent Ráklépésben jelentette.

A határok megnyitásával megnyíltak az orosz levéltárak is, és lehetőség nyílt arra, hogy a német kutatók kapcsolatba lépjenek az orosz kollégáikkal. Mindkét fél nyitott volt az együttműködésre, ám a német félnek szembesülnie kellett azzal, hogy az orosz kutatók az oblaszty háború utáni helyzetének kutatása terén még nagyon kezdeti fázisban vannak (MATTEC, Э. 2001). Ennek nyilvánvaló oka az 1945 utáni politikai viszonyokban keresendő. Az oblaszty teljes területének 1946-os hermetikus elzárása a külvilágtól nem csak a lakosok szabad helyválttatásához való jogát korlátozta példátlan módon, hanem egy abszurd helyzetet is kialakított. Ennek része volt az állandó készültség az oblasztyban az ellenséggel és a kémekkel való küzdelemben, illetve a már-már szinte beteges törekvés, hogy igazolják azt, hogy Kelet-Poroszország ősi szláv terület. Ez utóbbi kijelentést elsőként 1943-ban Teheránban Sztálin fogalmazta meg, de nagyon hamar hivatalos nézőponttá és a propaganda részévé vált. Minden „tudományos” kutatás 1946 júliusától annak szellemében folyt, hogy a fenti tézis bizonyítást nyerjen. Az 50-es években némileg árnyaltabb megfogalmazások jelennek meg, mely szerint a terület ősi szláv – litván föld. A hivatalos propagandától eltérő vélemények csak Sztálin halála után jelenhettek meg (КОСТЯШОВ, Ю. В. 2009).

Az első – valóban közvetlen kutatásokon alapuló és nemzetközi tudományos együttműködés keretében született értekezések Kalinyingrád oblaszty témakörében a 90-es években jelentek meg.

Értekezésemben alapvetően az alábbi forrásokra és kutatási módszerekre támaszkodtam:

1. Az értekezés témakörében magyar nyelven nagyon szűk körű a rendelkezésre álló információ. A legátfogóbb tudományos elemzés BARABÁS ANETT (2008) munkája, mely Kalinyingrád oblaszty helyzetét és stratégia jelentőségét elemzi az orosz biztonságpolitikában. GYÖRGY PÉTER (2009) A Kalinyingrád-paradigma című könyve az épített környezet, a művészet és annak intézményein keresztül vizsgálja a poszt szocialista állapotokat Moszkva és Kalinyingrád példáján keresztül. Az említetteken kívül a magyar nyelven megjelenő tudományos periodikákban a régió történelmével, az ott zajló migrációs folyamatokkal kapcsolatos anyagokat dolgoztam fel.
2. Értekezésemben legnagyobb mértékben az orosz és angol nyelvű forrásanyagokra támaszkodtam. Ezekből kiemelném KOSZTYASEV J. V. munkáit, melyek úttörőek voltak a terület levéltári anyagokon és a témában érintett személyekkel folytatott interjúkon alapuló kutatások szempontjából. Munkáiban az oblaszty lakossági összetételének alakulását, a német lakosság kitelepítését és a szovjet lakosság betelepítését dolgozza fel. A kalinyingrádi I. Kant Orosz Állami Egyetemen 2000 óta működő intézet, a MION (Межрегиональные исследования в общественных науках – Régióközi tanulmányok a társadalomtudományokban), mely a Balti régióban végbemenő szociális-gazdasági és politikai folyamatokat vizsgálja, különös tekintettel Kalinyingrád oblaszty szerepére ebben a folyamatban. Számos orosz és külföldi kutató tanulmánya olvasható a MION kiadásában megjelenő tanulmánykötetekben. A szerzők közül kiemelném KLEMESEV A. P., KORNYEEVEC V.C., FEDOROV G. M. publikációit.
3. A berlini Osteuropa című magazin 2003-ban önálló kiadványban gyűjtötte össze azokat a publikációkat, melyek Kalinyingrád oblaszty helyzetét elemzik Lengyelország és Litvánia EU és NATO csatlakozását követően.

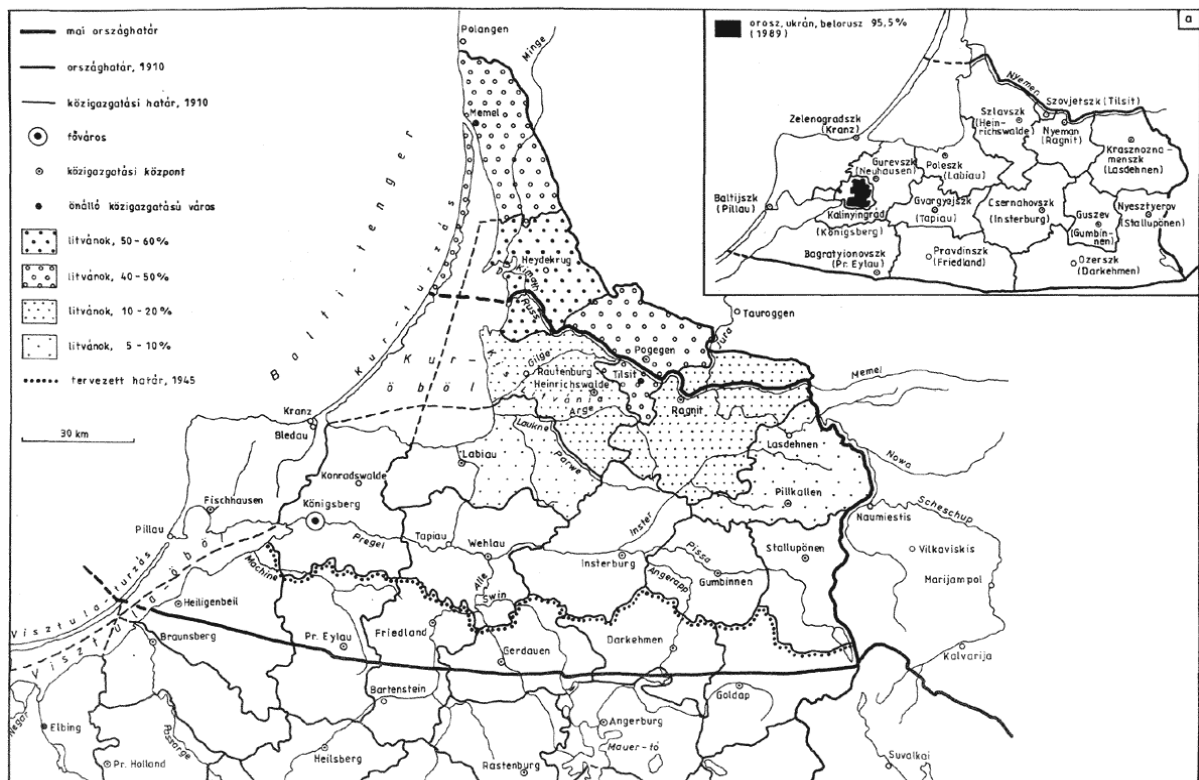
4. Az oblaszty turizmusával kapcsolatosan értekezésemben felhasználtam KROPINOVA E. G., KORNYEEVEC V. C., FEDOROV G. M. tanulmányait, az Orosz Állami Turizmus Ügynökség és az Orosz Utazási Irodák Szövetségének (RSZT) anyagait.

3. AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE

Értekezésemet két, jól elkülöníthető részre osztottam. Az első részben összegeztem azokat a geopolitikai, szociális és gazdasági problémákat, melyekkel Kalinyingrád oblasztynak sajátos helyzetéből adódóan meg kell küzdenie. Bemutattam, hogy a központi és a helyi állami szervek milyen eszközökkel és hatékonysággal tudják megoldani az exklávé helyzetből adódó problémákat, vagy éppen kihasználni annak lehetőségeit. Az értekezés második részében vizsgáltam meg az oblaszty turisztikai adottságait, a Balti régióban és Oroszországon belül az Észak-nyugati turisztikai régióban elfoglalt helyét, a már meglévő fejlesztési terveket, a versenyképes turisztikai termékeket és a további termékfejlesztési lehetőségeket.

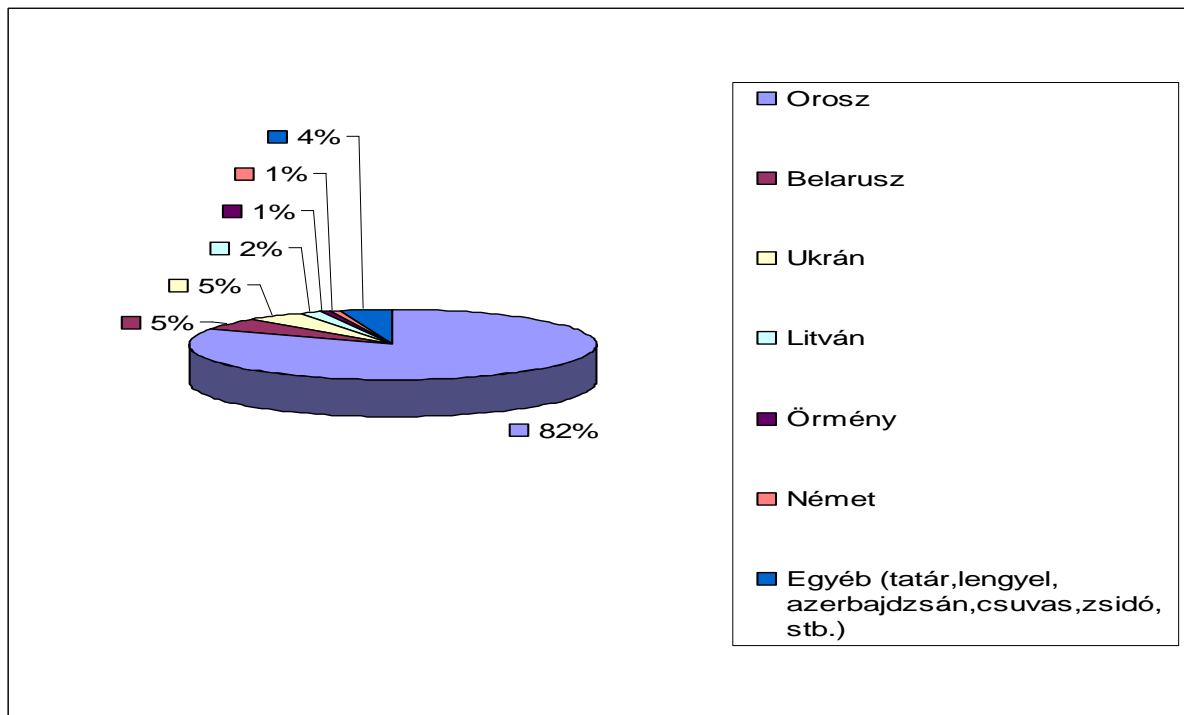
3.1. Kalinyingrád oblaszty mint exklávé helyzete

Kalinyingrád oblaszty sajátos történelmi utat járt be. A terület geopolitikai jelentőségét a fagymentes, közvetlen kijárata a Balti-tengerre adja. A terület birtoklásáért az évszázadok során nagyhatalmak vívtak háborút. A terület három alkalommal volt exklávé, először porosz a XVIII. században, majd német a két világháború között, és orosz a Szovjetunió szétesését követően.

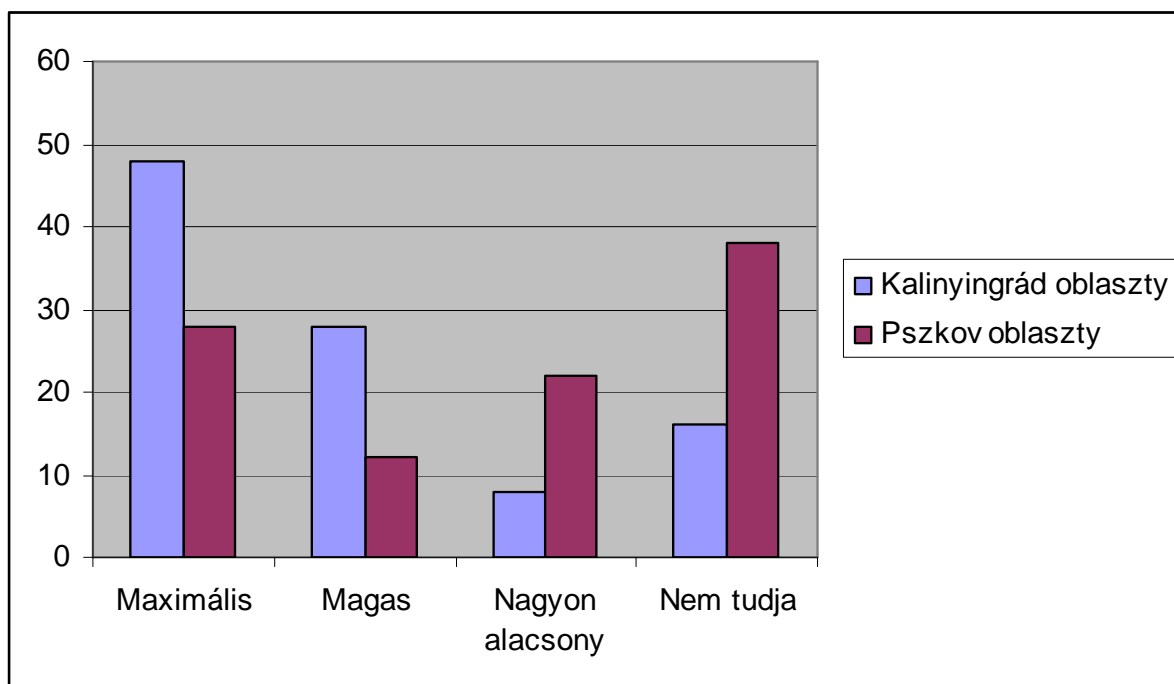
2. ábra Kelet-Poroszország felosztása
 Forrás: PÁNDI L. – BÁRDI N. <http://terkepek.adatbank.transindex.ro/>

Kelet-Poroszország soknemzetiségű terület volt, ugyanakkor a német lakosság aránya mindig meghaladta a 90%-ot. Az 1940-es évek végén a lakosság nemzetiségi összetétele gyökeresen megváltozott azáltal, hogy Kelet-Poroszország északi része a II. világháborút követően a szövetséges hatalmak döntése értelmében a Szovjetunió részévé vált.

3. ábra: Kalinyingrad oblaszty nemzetiségi összetétele
 Forrás : OPJEHEK B. B. 2008 alapján a szerző szerkesztése

Kalinyingrad oblaszty helyzete meghatározza lakói identitástudatát. A különböző politikai érdekek igyekeznek azt sugallni, hogy az exklávé valamilyen módon önállóságra vagy elszakadásra törekszik, de a szociológiai felmérések ezt nem igazolják, sőt hasonló helyzetben lévő régió (Pszkov oblaszty) lakóinál erősebb lokálpatriotizmus, az anyaországhoz való kötődés jellemzi lakóit.

4. ábra A fókusz-csoport tagjainak elégedettsége a régiójukkal
 Forrás: АЛИМПИЕВА А. В. (2009) alapján a szerző saját szerkesztése

Az oblaszty sajátos geopolitikai helyzete számos probléma forrása az ott lakók számára. Ezek közül a legégetőbbek az alábbiak:

- Személyek és áruk szabad mozgása
- Gazdasági helyzet
- Energiaellátás
- Munkaerő-piaci és szociális helyzet
- Demográfiai helyzet
- Környezetvédelem
- Biztonságpolitika

Ezek megoldására az oblaszty önmagában nem képes. Lakói joggal várnak több és hatékonyabb segítséget a központi kormányzati szervektől. Nem megengedhető, hogy az exklávé és lakói politikai játszmákban váljanak eszközzé, a segítségnyújtás csak ígéret és a propaganda része maradjon.

Az oblaszty vezetőinek a rendelkezésre álló forrásokat és támogatásokat a jelenleginél lényegesen hatékonyabban kell felhasználnia. Számos olyan projekt indult el (gáztároló építése, betelepülők támogatása, szennyvíztisztítók modernizálása, geotermikus energia hasznosítása), amely javíthatja az oblaszty gazdasági versenyképességét, az ott élők életminőségét, de ezek éveket késnek a befejezéssel. A kudarc okai összetettek. Szerepet játszik ebben az exklávéra is jellemző, Oroszországban virágzó korrupció, az ügyintézés nehézkessége, a felelősök tehetetlensége, szakmai alkalmatlansága, a törvényi szabályozás átláthatatlansága.

Kalinyingrád jelenlegi helyzete mind Oroszország, mind Lengyelország, mind Litvánia, de igazából az Európai Unió számára is egyszerre kockázati tényező és lehetőség az együttműködésre.

- I. Kalinyingrád oblaszty kérdésében Moszkvára a katonai érdekek közvetlen kényszerítő erővel hatnak, de törekednie kell a NATO-val való együttműködésre, hogy a terrorizmus globálissá vált problémáját együttesen tudják kezelni.
- II. Kalinyingrád oblaszty helyzeténél fogva lehetőséget nyújt a csempészek (fegyver- és drog) és az illegális migránsok számára az Európai Unióba való bejutásra. Ahhoz, hogy lakói kitörjenek az elszigeteltségből, az EU-nak könnyíteni kell a vízumpolitikáján, de Oroszországgal együttműködve garantálni kell a környező EU-s országok biztonságát a csempészekkel és az illegális migránsokkal szemben.
- III. Az exklávé gazdasági fejlődésének és lakói szociális helyzetének javulása nagymértékben függ attól, mennyire képes a környező régiókkal, országokkal együttműködni. A területtől nem idegen ez a helyzet. Königsberg az egykori Hanza-szövetség tagja volt, innen indult a Borostyán út. Az oblaszty vezetőségének törekednie kell a multilaterális és bilaterális határon átnyúló együttműködésekre. Ezek kialakítását és működését segíthetik az oblasztyban akkreditált diplomáciai testületek. Jelenleg Lengyelország, Litvánia, Lettország és Svédország főkonzulátussal, Németország vízumkiadó ponttal rendelkezik, Dánia, Görögország, Örményország és Olaszország diplomáciai képviselőt tiszteletbeli konzul látja el. Beloruszia moszkvai nagykövetségének része működik

Kalinyingrádban, Hamburg város Kereskedelmi- és Iparkamarája pedig képviselőket tart fenn. A multilaterális kapcsolatok terén az oblasztynak integrálódnia kell a Balti régió együttműködésbe. A bilaterális kapcsolatokban stratégia partnerei Beloruszia, Litvánia és Lengyelország. Az együttműködéseknek a kölcsönös előnyökön és a jószomszédi viszonyon kell alapulnia. Számos olyan terület van, ahol ez megvalósítható (gazdaság, kereskedelem, közlekedés – áruszállítás, környezetvédelem, turizmus, kultúra, kutatás és oktatás). Jelenleg három belorusz oblaszttal van hivatalosan kétoldalú együttműködési megállapodás (1996 – Grodnyenszk oblaszty, 1996 – Minszk oblaszty, 2004 – Breszt oblaszty), öt litvánnal (1995 – Klaipeda-megye, 1996 – Panevezis-megye, 1996 – Kaunas-megye, 1997 – Marijampole-megye, 1999 – Taurage-megye), három lengyel vajdasággal (2001 – Varmia-Mazúriai vajdaság, 2002 – Pomerániai vajdaság, 2004 – Nyugat-Pomerániai vajdaság). A Belorusziával való együttműködést a földrajzi közelségen kívül az is indokolja, hogy az orosz után Kalinyingrád oblasztyban a legnagyobb számú nemzetiség a belorusz. Az együttműködést erősíti az 1990-es évek elején megkötött, de sokáig nem működő, majd 2010-ben megerősített orosz-belorusz-kazah vámunió. Litvánia és Lengyelország viszonylatában egyre inkább előtérbe kerülnek a regionális gazdasági érdekek, erre a turizmus témakörnél részletesen is kitérek.

Kalinyingrád vonatkozásában az új, hosszú távú – 2016-ig érvényes - régiós fejlesztési stratégia 2006-ban került kidolgozásra. A stratégia alapja a 2006-ban elfogadott, a Különleges Gazdasági Övezetre vonatkozó Elnöki törvény. A fejlesztési stratégia két, egymással szorosan összefüggő fejlesztési célt tűz ki.

1. Kalinyingrád oblaszty versenyképességének növelése mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban.
2. A lakosság életszínvonalának növelése és életminőségének javítása, ezek európai színvonalhoz való közelítése.

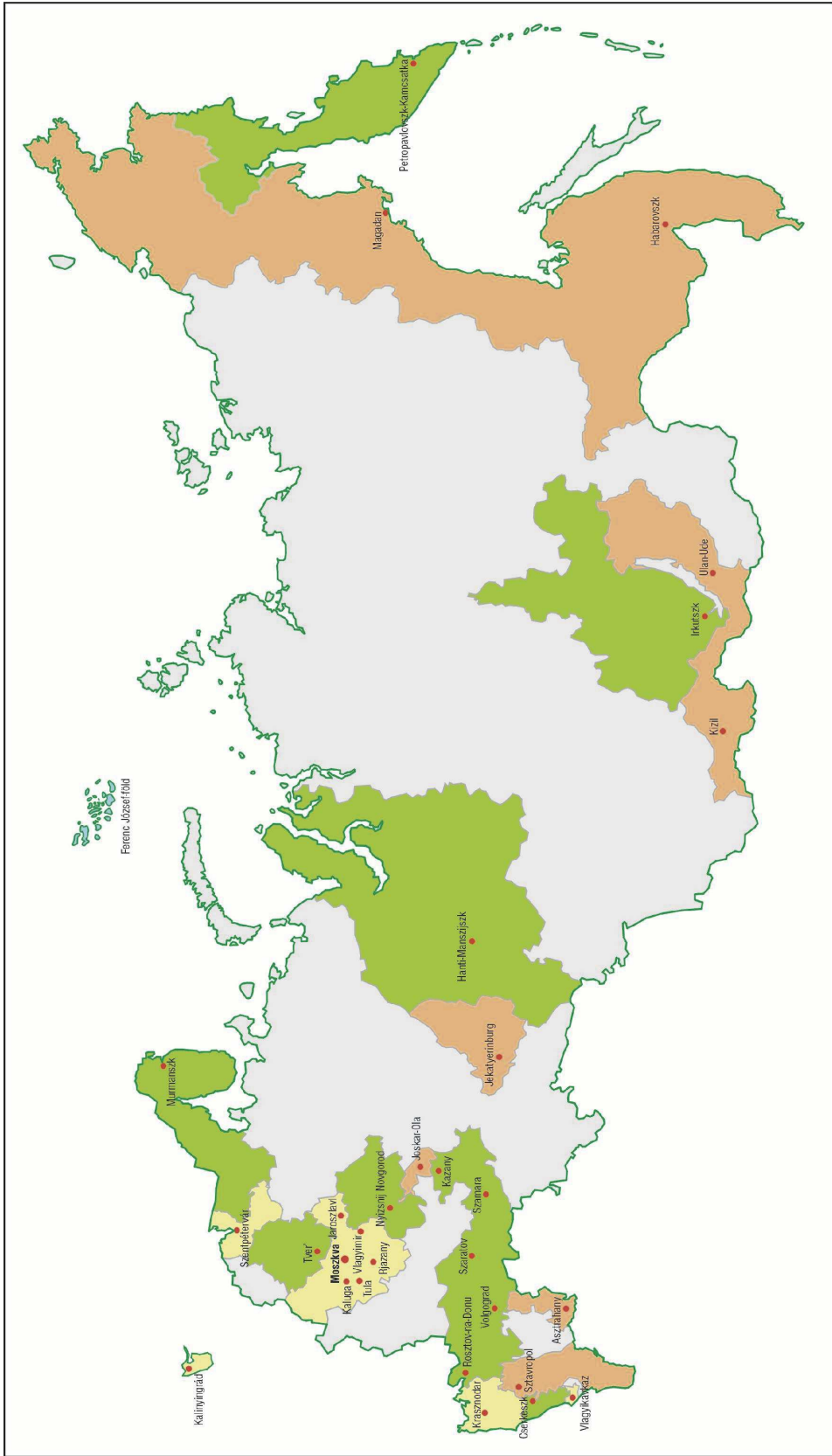
A fejlesztési program megjelöli azokat a területeket, amelyeket a fenti célok eléréséhez kiemelten kell kezelni. Ezek szinkronban vannak az általam ismertetett problémákkal:

- Orosz-EU kapcsolatok rendezése, ezen belül is Kalinyingrád oblaszty státuszának rendezése
- Az importfüggőség csökkentése, a külföldi befektetések ösztönzése
- Energiaellátás infrastruktúrájának fejlesztése
- Közlekedési- és szállítási infrastruktúra fejlesztése
- Demográfiai problémák kezelése
- Az oktatási és munkaerő-piacon kialakult anomáliák megoldása
- Az oblasztyon belüli térségi fejlettségi különbségek csökkentése

3.2. A turizmus mint kitörési lehetőség

Abban a szakértők és az állami irányítás szereplői is egyetértenek, hogy Kalinyingrád kitörési pontja éppen a turizmus lehet. Az oblaszty számos olyan vonzerővel rendelkezik, amelyek kapcsán a területén a turizmus évszázados hagyományokkal rendelkezik.

Kalinyingrád oblaszty természeti adottságai, történelmi és kulturális öröksége kapcsán a turizmusfejlesztés szempontjából kiemelt régiók közé tartozik Oroszországban. A turizmus prioritást élvez az oblaszty fejlesztési terveiben is.

5.ábra Oroszországi turisztikai régiói fejlettség szerint osztályozva
(Magasan fejlett – ■, közepesen fejlett – ■, gyengén fejlett – ■)

Geopolitikai helyzeténél fogva a turizmus államilag is támogatott fejlesztése nem csupán gazdasági kérdés, egy a lehetőségek közül, hanem kulcsfontosságú eszköz az EU és Oroszország közötti kulturális és politikai kapcsolatok erősítésében. A turizmus az egyik legmegfelelőbb eszköz abban a törekvésben, hogy az oblaszty valóban összekötő kapocs lehessen Oroszország és Európa között.

Kalinyingrád oblaszty történelméből következően a szovjet időszakból örökölt beidegződések a turizmusban kevésbé érződnek, mint Oroszország egyéb régióiban. Mivel turizmusról csak a Szovjetunió szétesését követően beszélhetünk az oblaszty esetében, ekkor a turisztikai vállalkozások piaci magatartására erőteljesen hatottak a környező országok és a Balti régió országai. Az oblaszty adottságai alapján rendelkezik olyan turisztikai termékekkel, amelyek önállóan is piacképesek (egészségturizmus, kulturális turizmus, kongresszusi turizmus, aktív turizmus), de piaci pozícióinak erősítése, illetve a forgalom növelése érdekében mindenképpen indokolt, hogy kihasználva földrajzi adottságait, történelmi és kulturális örökségét, még intenzívebben kapcsolódjon be a Balti régió vagy Európa kulturális útjaiba (Hanza városok, Borostyánút, Szent Adalbert zarándokút) vagy a több országot érintő tematikus utakba (EuroVelo, Mazury-csatorna).

A központi irányítás vagy a helyi adminisztráció által meghatározott kiemelt turisztikai fejlesztések (rekreációs zóna a Kur-földnyelven, szerencsejáték-zóna) nem valósultak meg. A kudarc okai a hivatalos állásponttól eltérően nem a gazdasági válságban, hanem az elhibázott koncepcióban keresendők. A két eset jól példázza, hogy a kereslet megfelelő felmérése, a vállalkozói és a befektetői szférával való előzetes egyeztetés hiányában még a kormányzati támogatást élvező projektek sem valósulhatnak meg.

6. ábra: A tervezett beruházások helyszínei aláhúzással jelölve
 Forrás: OPJIEHEK B. B. (2008) alapján a szerző szerkesztése

A fejlődést akadályozó tényezők Kalinyingrád oblasztyban:

- A megfelelő állami támogatás hiánya a jogszabályalkotás és a finanszírozás terén.
- Kalinyingrád oblaszty negatív imázsa az európai sajtóban (bűnözés, HIV-fertőzöttek magas száma, fejletlen infrastruktúra, szegénység).
- A szezonális ingadozásból adódó időnkénti kapacitáshiány a kereskedelmi szálláshelyek tekintetében, majd szezonon kívül az alacsony kapacitáskihasználtság.
- Az exklávé helyzetből adódóan Oroszország egyéb területeiről érkező turisták nehezen és drágán tudják megközelíteni az oblasztyot. Ezt csak tovább fokozza, hogy bizonyos esetekben az orosz állampolgároknak schengeni vízumra van szükségük az oblasztyba történő utazáskor.

- Az Európából érkező turistáknak a beutazáshoz orosz vízumra van szükségük, a schengeni határokon való átlépés pedig nehézkes.
- Bár a többi orosz turisztikai desztinációval összehasonlítva Kalinyingrád oblaszty színvonalas, több nyelvre lefordított turisztikai promóciós kiadványkészlettel rendelkezik, ezek megfelelő marketingkoncepció hiányában nem jutnak el a potenciális partnerekhez vagy ügyfelekhez.
- A turisztikai infrastruktúra – az elmúlt időszak erőfeszítései ellenére – még mindig elmaradott a környező országok színvonalához képest.

A fennálló problémák megoldása és a versenyképes turisztikai kínálat kialakítása esetén Kalinyingrád oblaszty gazdaságában meghatározó szerephez jut a turizmus, ezzel megakadályozható, hogy az exklávé kettős perifériává váljon. Ehhez az alábbiak megvalósítása elengedhetetlen:

- Az állami és a magánszféra szoros együttműködése, a fejlesztési tervek közös kidolgozása és megvalósítása.
- Rövid- és hosszútávú marketingkoncepció kidolgozása az oblaszty turisztikai kínálatának piacra segítése érdekében.
- Államilag finanszírozott turisztikai marketing a vállalkozói szféra bevonásával.
- A turisztikai infrastruktúra fejlesztése.
- Az oblaszty turisztikai kínálatának integrációja a Balti régióban.
- A kereslet és a kínálat pontos felmérése, a fejlesztések, beruházások és a marketingtevékenység ennek alapján történő meghatározása.
- További termékfejlesztés vagy olyan termékek felkutatása, amelyek egyedi terméktulajdonsággal (USP) rendelkeznek. Véleményem szerint ilyen lehet a baltiyszki német katonai temető, amely egyetlen útikönyvben sem szerepel, még a helyiek is alig ismerik. Ebben a temetőben a II. világháború során az itt

elesett, a német hadseregben szolgáló katonák leltek örök nyugalomra, de itt temettek el a Wilhelm Gustloff hajó 4632 áldozatából 204-et. A katonai temető rendben tartását a német állam finanszírozza, a temetőben emlékpark és kiállítás is van.

A közeljövőben az oblaszty kitörési pontja lehet a 2018-ban Oroszországban megrendezésre kerülő Futball Világbajnokság. A helyszínek közé bekerült Kalinyingrád is. Ez nagyon komoly beruházást igénylő projekt, de sikeres megvalósítása esetén páratlan módon hozzájárulhat az oblaszty pozitív megítéléséhez. A megvalósításban az oblaszty létrehozhatna egy szakértői csoportot Lengyelországgal, hiszen a 2012-es Futball Európa Bajnokságot sikeresen szervezte meg a lengyel fél.

Ma még számos kérdés nyitott a régió jövőjével kapcsolatban. Vasfüggöny által övezett sziget marad? Egy új Szingapúr vagy Hongkong születik? Kalinyingrád lesz a Balti-tengeri államok találkozási pontja?

A jelenlegi helyzet alapján Kalinyingrád oblasztynek a jövője két módon alakulhat. Moszkva biztosít bizonyos fokú autonómiát az oblasztynek, amely szoros együttműködést alakít ki a szomszédos EU tagállamokkal. Olyan jogi és gazdasági környezetet teremt, amely összhangban van a szomszédos országokéval, illetve vonzó feltételeket és garanciákat biztosít a külföldi befektetőknek. A másik alternatíva, hogy az oblaszty kettős periféria marad, amelynek szociális és gazdasági fejlettsége messze elmarad a szomszédos országokétól, de még Oroszországtól is.

Ez utóbbi semmiképpen nem érdeke egyik érintette félnek sem, és komoly konfliktusforrássá válhat, ezért elemi érdekük az együttműködés és a közös gondolkodás a régió jövőjét illetően.

4. A KUTATÁS TOVÁBBI IRÁNYAI

A kutatást több irányban is érdemes továbbgondolni. Mivel az oblaszty további sorsát alapvetően meghatározza az, hogy milyen mértékben és mely területeken tud együttműködni a Balti régió országaival, önálló kutatási téma lehet az enklávé helyzete és kapcsolatrendszere a Balti régióban.

Érdemes lenne megvizsgálni, hogy a közelmúlt politikai eseményei Oroszországban (elnökválasztás, civil mozgalmak térnyerése, hatalmi viszonyok átrendeződése Luzskov távozását követően Moszkva főpolgármesteri posztjáról...) befolyásolják-e, és amennyiben igen, akkor milyen módon Moszkva és Kalinyingrád viszonyát.

A turizmus területén értekezésemben bővebben csak a piacvezető termékekkel foglalkoztam. Ezek mellett számos olyan termék van, amely inkább rétegigényt elégítenek ki, de a jelenleg megfigyelhető trendek alapján, ezek térnyerése jelentős lehet. Ide tartozik az aktív turizmus, az ökoturizmus, a falusi turizmus, a vadászati turizmus.

Értekezésemben szinte kizárólag az aktív turizmussal foglalkoztam, hiszen a gazdaság szempontjából ez a meghatározó. További iránya lehet a kutatásnak a passzív turizmus irányainak és volumenének vizsgálata, különös tekintettel a schengeni vízumkódexben bekövetkezett változásokra, illetve a gazdasági válság kapcsán a konzulátusok liberálisabb vízumkiadási gyakorlatára. A turizmust érintő jogszabályváltozások is befolyásolják a kiutazó turizmust, a szigorodó feltételek kapcsán csökken a tour operatorok száma, fokozódik a centralizáció, a moszkvai nagy tour operatorok térnyerése. Az ennek kapcsán az oblasztyban megfigyelhető tendenciák vizsgálata is érdekes további kutatási téma lehet.

5. PUBLIKÁCIÓK ÉS KONFERENCIAELŐADÁSOK JEGYZÉKE

1. A disszertáció alapjául szolgáló publikációk

1.1. Közlemények, tanulmányok, könyvrészletek

1. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** (2010): *A Kur-földnyelv* In: Bokor L. – Marton G. – Szelesi T. – Tóth J. (szerk.): *Földrajzi tanulmányok a pécsi doktoriskolából VII.* Pécsi Tudományegyetem, Pécs, pp. 65-74
2. **SZEGEDI, A. – MOSZKVIN, A. G.** (2011): *Калининградская область (Kalinyingrád – orosz nyelvű útikönyv)* Вече, Москва pp. 7-54, pp. 295-302

3. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.**(2011):*Kalinyingrád oblaszty turisztikai kínálata* In: Kókai S. (szerk.) Geográfiai folyamatok térben és időben Nyíregyházi Főiskola Természettudományi és Informatikai Kar, Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, pp. 15-25
4. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** (2011): *Turizmus a schengeni határok által körbezárt területen – Kalinyingrád mint exklávé lehetőségei a turizmusban* In: Michalkó G. – Rácz T. (szerk.) A turizmus dimenziói: humánnum, ökonómikum, politikum Kodolányi János Főiskola, Budapest, pp. 292-302
5. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** (2012): *Kalinyingrád oblaszty helyzete a Szovjetunió szétesését követően* In: Frisnyák S. – Kókai S. (szerk.) Tiszteletkötet Dr. Kormány Gyula egyetemi magántanár 80. születésnapjára Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, pp. 17-29

1.2. Közlemény konferencia-kiadványban

6. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** : *Kalinyingrád mint exklávé helyzete* (Megjelenés alatt a VII. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia kiadványában)
7. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.:** *A szovjet kalinyingrádi körzet benépesítése* (Megjelenés alatt az V. Magyar Földrajzi Konferencia kiadványában)
8. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.**(2010): *Az egészségturisztikai szolgáltatások helye az orosz turisztikai piacon* In: Hanusz Á. (szerk.): A helyi és térségi TDM szervezetek helye és szerepe a vidék turizmusirányításában Nyíregyházi Főiskola Természettudományi és Informatikai Kar, Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, pp.3-12

2. Egyéb publikációk

2.1. Közlemények, tanulmányok, könyvrészek

1. **SZEGEDI, A.** (2009): *Подготовка профессиональных туристских кадров в сфере вэлрес-туризма в Венгрии (Turisztikai szakemberképzés Magyarországon a wellness területén)* Среднее профессиональное образование (Középfokú szakképzés) – Havonta megjelenő tudományos folyóirat Orosz Oktatási Akadémia, Moszkva, 2009. 6. szám pp. 75-77.
2. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** (2010): *A turizmus mint a szovjet propaganda eszköze – Radó Sándor Szovjetunió-útikönyve* In: Hegedűs Á. – Suba J. (szerk.): *Tanulmányok Radó Sándorról* HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, pp. 251-260
3. **SZEGEDI, A.** (2009): *Training of professional tourists personal in the sphere of wellness-tourism in Hungary* In: Taymazov V. A. (szerk.): IV. International Congress „People, sport and health”, Saint-Petersburg, p 185
4. **SZEGEDI, A.** (2009): *Подготовка профессиональных туристских кадров в сфере вэлрес-туризма в Венгрии (Turisztikai szakemberképzés Magyarországon a wellness területén)* In: XI Международная научно-практическая конференция «Туризм и сервис: подготовка кадров, проблемы и перспективы» (XI. Nemzetközi Tudományos Konferencia „Turizmus és szolgáltatás: szakemberképzés, problémák és perspektívák”, Moszkva, pp. 273-281
5. **SZEGEDI, A.** (2009) : *Понять воду – значит ронять вселенну – Купальная культура в Венгрии (Megérteni a vizet annyi, mint megérteni a világmindenséget – Fürdőkkultúra Magyarországon)* In: Aranyossy, M. – Marsevszkaja, Sz.: *Замки и крепости Венгрии (Magyarországi várak és kastélyok – történelmi útikönyv)* Вече, Москва pp. 239-250
6. **SZEGEDI, A.** (2011): *Лечебные и оздоровительные курорты Венгрии (Magyarországi gyógyfürdők, orosz nyelvű útikönyv)* Вече, Москва pp. 8-253

7. **SZEGEDI, A. – ARANYOSSY, M.** (2012): *Будапешт Жемчужина Даная (Budapest a Duna gyöngyszeme)* Вече, Москва pp. 6-49, 72-128, 211-243, 260-284,
8. **ARANYOSSYNÉ SZEGEDI A.** (2012): *Egy desztináció sikeres pozícionálása a turisztikai piacon Hévíz példája alapján* In: Hanusz Á. (szerk.) *A turizmus területi dimenziói* Nyíregyházi Főiskola Természettudományi és Informatikai Kar, Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, pp. 3-12